

GLOBAL ISINMA, EKOLOJİK DENGİNİN BOZULMASI VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN TEOLOJİSİ*

Prof.Dr.İlhami Güler

Ankara Ü. İlahiyat Fakültesi

Abstract: *The climate change and following ecological disasters have long had top priority on the agenda of both states and individuals. It goes without saying that all what we experience nowadays has its roots in industrial revolution and the life style arranged accordingly. It is high time that theologians put their premises over what has been going on in this context. It is also high time that humanity as a whole requested their relations with God, which has undoubtedly been distorted through our conception of technology and its relation to nature and human beings. The following piece of writing tries a brief account of this hot debate.*

Key words: *Theology of global warming, climate change.*

Batının yarattığı sanayi devrimi sonucu, uzun süreden beri yeryüzünün ekolojik dengesinin bozulduğu bilinmektedir. Bu devrimin yaratmış olduğu ekonomik sistem ve yaşam tarzının global ısınmaya ve iklim değişikliklerine sebebiyet verdiği, böyle giderse yeryüzünü yakın gelecekte büyük felaketlerin beklediği son yıllarda yüksek sesle dillendirilmeye başlandı. Köken olarak kıta Avrupa'sının yarattığı ve giderek de bütün dünyaya yayılan bu teknolojik-ekonomik sistem ve yaşam tarzının metafizik-felsefi kökenini bilmeyen sıradan birçok insan, bu gelişmelerin zorunlu ve normal olduğunu, bunun alternatifi bir teknoloji-ekonomik sistem ve yaşam tarzının ne tarihte ne de günümüzde mümkün olduğunu düşünür ve bu sonuçları kaçınılmaz zanneder. Oysa Batının akli başında birçok filozof ve düşünürü, bugün bu sonuçların Aydınlanma ve Modernitenin yaşam hakkında ortaya koyduğu, bazı yanlış felsefi-metafizik öncüllerden kaynaklandığının farkındadır. Örneğin, bu yüzyılın başlarından itibaren O. Spengler, N. Berdayev, W. Suchbart, A. Toynbee, E. Fromm ve M. Heidegger Batının üretmiş olduğu yaşam tarzını kıyasıya eleştiren bazı isimlerdir.

Pre-kapitalist, sanayi öncesi, geleneksel, dinsel (İslam, Hristiyanlık ve Hinduizm) dönemde tabiatta insan ihtiyaçlarını karşılayan her şey Tanrı'nın bir 'inayeti' ve 'nimeti' olarak görülüyordu. Başta insan olmak üzere, her şey Tanrı'ya aitti; çünkü her şeyi o yaratmıştı. 'Aydınlanma'nın başlamasıyla Kilise ile birlikte Tanrı ve din de gözden düşmeye başladı.

* 10 Kasım 2006- Haber Gazetesinde yayınlanmıştır.

Sekülerleşmeyle birlikte Tanrı inkâr edilmese de unutuldu. Nietzsche'nin 'Tanrı öldü' ve Marx'ın 'Kati (kutsal) olan her şey buharlaşıyor' sözü, Tanrının ve dinin son 300 yüzyıldır Batıda değer kaybetmesini ifade eder. Bir Alman özdeyişinde söylendiği gibi Batı, içinde çocuğunu yıkadığı leğendeki kirli suyu (kilise) atarken, çocuğunu da (Tanrı ve din) beraber attı. İçi boşalmış Kilise, ortaçağdaki katılığını sekülerizme teslim olarak ödedi. Bu, Kur'an'ın deyişiyle 'dinin oyun ve eğlenceye alınması (şarkı söyleme) ve dünya hayatının onları aldatmasıdır' (7/Araf-51). Bunların kolayca dünyaya kapılmalarının sebebi 'nasıl olsa başlanacağız' (7/Araf-169) şeklindeki yanlış inançtır. Çağdaş Hıristiyan ve Yahudi dinsel bilincinin sekülerizme karşı koyamaması, 'Onlara, ona benzer bir menfaat daha gelse onu da alırlar' (7/Araf-169) ifadesinin gerçekleşmesidir.

Böylece, insan ve yeryüzü önceden Tanrı'ya ait iken, Aydınlanma ile birlikte insanın Tanrı'nın yerine geçmesiyle (hümanizm) yeryüzü ve içindekiler insanın 'eline' geçti. Artık değer koymanın kaynağı insandı ve her şey insanındı. Sanayi devrimi, keşifler, yeryüzünün büyük bir bölümünün kolonileştirilmesi, emperyalizm ve iki dünya savaşı bu yeni dünya görüşünün sonucudur. Kapitalizm, faşizm ve sosyalizm Aydınlanmanın temel önermelerinin farklı türevleridir. 'Sınırsız üretim ve sınırsız tüketim' artık yaşamın temel mottosudur. Dinlerin vaat ettiği 'cennet' artık burada, yeryüzünde kurulmaya karar verilmiştir.

Peki, bu olup bitenin İbrahimi-evrensel tek Tanrıci din (Yahudilik ve Hıristiyanlık) ve bunun son versiyonu İslam (Kuran) açısından anlamı nedir? Kur'an, dinsizliği nankörlük (küfr) ve sınırsız arzuların kontrolünde yaşama (arzuların ilahlaştırılması-45/Casiye-23) olarak tanımlar. Dolayısıyla bu olup biten, teolojik anlamda dinsizliğin giderek yükselmesidir. Konumuz olan temel sorunlara gelince, dünyada olup biteni Kur'an perspektifinden anlamak gayet basittir. Bir âyet şöyle diyor: 'İnsanların kendi elleriyle yaptıklarından dolayı denizlerde ve yeryüzünde bozulmalar (fesat) çıkar. Allah, bunların bir kısmını insanlara tattırır ki belki dönerler' (30/Rum-41). Bugün karşı karşıya bulunduğumuz global ısınma, iklim değişiklikleri, çevre kirlenmesi ve ekolojik dengeni bozulması, bu ilahi kanunun tecellisidir. Kur'an'ın başka bir pasajında şöyle deniliyor: 'Allah yeryüzüne (ekolojik) bir denge koymuştur; bu dengeyi zorlamayın; dengeyi adaletle koruyun ve bozmayın' (55/Rahman-7-9). Diğer bir âyet arzuların kontrolünde yaşayanların 'yeryüzünde egemenlik kurduklarında, ortalığı fesda vererek bitki örtüsünü (hars) ve insan neslini tahrip ettiklerini' (2/Bakara-205) söylemektedir. Bilmem tefsire (yorum) gerek var mı?

Konumuz olan küresel problemlerin kapitalist yaşam tarzı tarafından üretildiği açık bir gerçek. Dünyanın diğer ülkeleri uzun bir süreden beri Batıyı taklit etmeye çalışıyorlar (modernizm). Örneğin şimdilerde Çin, Batının yüz yıl önce tamamladığı sanayi devrimini gerçekleştirilmeye çalışıyor. Global ısınmaya sebebiyet veren karbondioksit gazı, ABD'deki eksoz borularından sonra en çok bu ülkede tütüyor. Batılı medya kuruluşları gözlerini buraya dikmiş bulunuyor. Ancak geçenlerde Çinli bir kadının BBC'de söylediği sözler çok dikkat çekicidir: 'Bizi

neden eleştiryorsunuz? Sizin bizden önce yaptığınızı biz şimdi yapmaya çalışıyoruz. Sorunun özümü, sizin ürettiğiniz yaşam tarzının değiştirilmesinde'. Aslında Çinli kadının söyledikleri doğrudur. Fakat Batı, kendinin yarattığı uygarlığı (teknoloji, ekonomi ve yaşam tarzı) tarihin ve insanlığın 'sonu' olarak zannettiğı ve bunu da insanlığa böyle lanse ettiğı için, alternatif ekonomik sistem ve yaşam tarzı arayışları şimdilik zor görünüyor. İbrahimî-monoteist dinden (dünyagörüşünden) alternatif bir ekonomik-sosyal sistem ve yaşam tarzı üretilebilir. Son yıllarda dinlerin politikaya köklü bir şekilde (fundamentalizm) geri dönmeleri, Tanrı'nın ve dinin hâla insanlığın vicdanı olmaya devam ettiğini gösterir. Genellikle dogmatik olan bu dinsel hareketlerin, eleştirel akılcılığa ihtiyaç duydukları ayrı bir gerçektir.

Sonuç olarak, gözleri aydınlanmanın yarattığı neon ışıklarıyla kamaşmış olan insanlığın büyük bir bölümünün, bu ilahi 'nuru' bir müddet daha göremeyeceğı kanaatindeyim. Oysa gezeğenimizi kurtaracak olan bu nurdur. Dahası, seküler-kapitalist yaşam tarzının yarattığı fesadın sonuçlarının biraz daha canımızı yakması gerekiyor. Özgür irademizle, ahlaki olarak Tanrı'nın buyruklarına boyun eğmediğimiz için, nefsimizin (arzularımızın) yarattığı fesadın sonucunda Ona 'zorunlu' olarak boyun eğeceğiz gibi. Tabii, geç kalmamış olursak.